

บทที่ 2

วิวัฒนาการกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง

กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโรมัน ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่พัฒนาขึ้นจากสังคมที่มีการเจริญเติบโตขึ้น โดยนักกฎหมายโรมันเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งแต่ละคนนั้นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นพื้นฐานที่ทำให้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข ด้วยเหตุนี้กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งอันเป็นกฎหมายที่มีหลักการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนบ้านตามหลักความเป็นธรรม จึงเป็นกฎหมายส่วนหนึ่งที่จะทำให้คนในสังคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1. วิวัฒนาการกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งในกฎหมายโรมัน

เดิมจัดการงานนอกสั่งมิใช่หลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในกฎหมายแพ่งของโรมัน(ius civile) แต่เป็นหลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นในสมัยโรมันช่วงแรก อันเกิดจากการทำงานของผู้พิพากษาหรือ praetors จัดการงานนอกสั่งจึงมีป่อเกิดมาจาก ius honorarium หรือกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาของศาล¹

หลักกฎหมายแพ่งเรื่องจัดการงานนอกสั่งในสมัยโรมันนั้น เรียกว่า “Negotiorum Gestio” ซึ่งเดิมมีความหมายเกี่ยวกับการจัดการประโยชน์ รวมทั้งการทดแทนในฐานะผู้ดูแลผู้ปกครองผู้เยาว์(Tutela) ต่อมาในสมัย Classic การจัดการงานนอกสั่งมีความชัดเจนในรูปแบบที่แตกต่างจากการทดแทนผู้เยาว์ ไปเป็นการจัดการงานของผู้ไม่อยู่ซึ่งหมายถึงกรณีที่ผู้เป็นตัวการไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ ในระยะแรกๆการจัดการงานนอกสั่งเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ไม่อยู่ไม่สามารถต่อสู้คดีในศาลได้ทำให้ผู้จัดการต้องเข้าทำแทน ในเวลาต่อมาได้นำหลักการนี้ไปใช้ในกรณีอื่นๆ เช่นเมื่อผู้เป็นตัวการไม่อยู่หรือไม่สามารถจะแต่งตั้งตัวแทนทำแทนตนได้²

¹ ศนันท์กรณ์ โสติพิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และละเมิดมิควรรู้ได้, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), น.321.

² สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและละเมิดมิควรรู้ได้, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น.9.

ในยุคจักรวรรดิ(EMPIRE หรือ IMPERIUM)ของโรมันนั้นถือว่าเป็น“ยุคทองของกฎหมายโรมัน”(Classical period)ซึ่งถือว่ากฎหมายสมบูรณ์แบบที่สุดในสายตาของชาวโรมัน³

นักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในยุคทองคือ ไกอุส(Gaius) เห็นว่าบ่อเกิดของหนี้แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ⁴

- 1.) หนี้ที่เกิดจากสัญญา (obligationes ex contractu)
- 2.) หนี้ที่เกิดจากการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย(obligationes ex delicto)
- 3.) หนี้ที่เกิดจากเหตุอื่นๆ(obligationes varie causarum fugurae)

สำหรับการจัดการงานนอกสั่งนั้นจัดอยู่ในหนี้ประเภทที่สามที่ไกอุส(Gaius)จัดไว้กล่าวคือ เป็นหนี้กลุ่มอื่นๆนอกเหนือจากหนี้ที่เกิดจากสัญญาหรือหนี้ที่เกิดจากการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย

ส่วนบ่อเกิดแห่งหนี้ตามความเห็นของจักรพรรดิจัสติเนียน(Giustinian) นั้นได้แบ่งเป็น 4 ประเภท⁵ คือ

- 1.) หนี้ที่เกิดจากสัญญา(obligationes ex contractu)
- 2.) หนี้อันเกิดจากเสมือนสัญญา(obligationes quasi ex contractu)
- 3.) หนี้ที่เกิดจากการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย(obligationes ex delicto)
- 4.) หนี้ตามกฎหมายเสมือนการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย(obligationes quasi ex delicto)

สำหรับหนี้ตามนิติสัมพันธ์เสมือนสัญญา(obligationes quasi ex contractu)เป็นหนี้ตามกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายกำหนดขึ้นตามหลักความเป็นธรรมหรือนโยบายสาธารณะต่างๆ ที่มีได้มีการทำสัญญาผูกพันทั้งสองฝ่ายตามกฎหมายโรมัน⁶ โดยการจัดการงานนอกสั่ง (Negotiorum Gestio)เป็นนิติสัมพันธ์เสมือนสัญญา(quasi-contract) ซึ่งเป็นกรณีที่ฝ่ายผู้จัดการ (negotiorum gestor) เข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยที่ตัวการหรือเจ้าของงานที่จัดการไป(dominus

³ Barry Nicholas , An Introduction to Roman Law ,(Oxford : Clarendon press ,1977), p. 34.

⁴ ศนันทกรณ โสติพันธุ์,อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 1* , น. 320.

⁵ Barry Nicholas , *supra note 3* , p. 159.

⁶ ประชุม โฉมฉาย, วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น. 91-94.

rei gestae) มิได้ขานวานใช้ให้ทำ แต่กฎหมายสันนิษฐานว่าเสมือนมีสัญญาตัวแทน (mandatum)เกิดขึ้น

1.1 ลักษณะของจัดการงานนอกสั่ง

จัดการงานนอกสั่งตามกฎหมายโรมันเป็นการที่บุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้จัดการ” เข้าจัดการกิจการของอีกบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ตัวการ” โดยปราศจากอำนาจหรือมิได้มีการมอบหมายให้จัดการแต่อย่างใด ซึ่งจัดการงานนอกสั่งนั้นมีลักษณะดังนี้

1.1.1 ลักษณะภายนอก

ก.) การเข้าทำกิจการต้องสมประโยชน์ตามความประสงค์ของตัวการ กล่าวคือ ถ้าตัวการจัดการเองจะจัดการไปในลักษณะเดียวกันกับที่ผู้จัดการได้จัดการไป⁷

ข.) ตัวการจะต้องไม่อยู่ หรือถ้าอยู่จะต้องไม่สามารถทำกิจการได้โดยตนเอง หรือไม่สามารถแสดงความสามารถแท้จริงของตนได้⁸ เช่น ตัวการไปสงคราม หรือพิการหรือเจ็บหนักจนลุกไม่ขึ้น หรือพูดไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งเจ้าของกิจการจะต้องไม่ได้มอบหมายให้ผู้เข้าจัดการงานช่วยทำแต่อย่างใด เพราะถ้ามีการมอบหมายอาจก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์เป็นตัวการตัวแทนกัน หรืออาจเป็นการมอบหมายโดยประการอื่น⁹

ค.) ถ้าการจัดการของผู้จัดการสมประโยชน์ของ “ตัวการ” ในขณะที่ดำเนินไปแล้ว “ตัวการ” จะอ้างในภายหลังว่าตนมิได้รับประโยชน์ไม่ได้ เช่น เพราะทาสซึ่งได้รับการดูแลรักษาเกิดเสียชีวิตลงหรือโรงเรียนซึ่ง “ตัวการ” ซ่อมแซมให้เกิดอัคคีภัยและสลายไปทั้งหมดในภายหลัง เป็นต้น¹⁰ ดังนี้ ประโยชน์ที่หยิบยกขึ้นพิจารณานั้นคือประโยชน์ในตอนเริ่มต้น มิใช่พิจารณาที่ผลสุดท้าย

ดังนั้น หากภายหลังที่ผู้จัดการเข้าจัดการ(ex post) และ “ตัวการ” ยอมรับการจัดการของ “ผู้จัดการ” ถือเป็นการให้สัตยาบันแต่จะอ้างว่าการจัดการไม่ “สมประโยชน์” ตนใน

⁷ Barry Nicholas , *supra* note 3 , p. 228.

⁸ Ibid.

⁹ ศนันท์กรณ โสติพันธ์, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 1* , น.321-322.

¹⁰ Barry Nicholas , *supra* note 3 , p. 228.

ภายหลังไม่ได้ ดังนั้น ถ้าตัวการทราบถึงการจัดการและยอมรับการจัดการนั้นอันเป็นการให้สัตยาบัน ซึ่งทำให้ความรับผิดชอบของเขาเป็นไปตามลักษณะตัวแทน(actio mandati)¹¹

ง.) “ตัวการ” จะต้องไม่ได้ห้าม “ผู้จัดการ” ไม่ให้เข้าไปทำกิจการดังกล่าวไว้แล้ว

จ.) ผู้จัดการต้องใช้ความระมัดระวังในการจัดการในลักษณะ *exacta diligentia* นั่นก็คือจัดการกิจการนั้นในลักษณะที่หัวหน้าครอบครัวที่ดี(bonus paterfamilias)พึงดูแลจัดการกิจการของตนเอง คือ *diligentia quam suis rebus*¹²

ตามกฎหมายโรมันนั้นหัวหน้าครอบครัว(paterfamilias)เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่เป็นบุคคลตามกฎหมายโรมัน ซึ่งยอมรับให้มีสิทธิและพันธกรณีและสามารถมีบทบาทในชีวิตทางกฎหมายได้ โดยผู้ที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว(paterfamilias)อันมีอำนาจของหัวหน้าครอบครัว(patria potestas)ได้นั้น ต้องเป็นผู้ชายชาวโรมันที่มีอายุมากที่สุดในครอบครัว และมีอายุ 25 ปีบริบูรณ์¹³แล้วเท่านั้น ดังนี้ มาตรฐานการใช้ความระมัดระวังของหลัก “หัวหน้าครอบครัวที่ดี” (bonus paterfamilias) ย่อมเป็นมาตรฐานที่สูงกว่าคนธรรมดาทั่วไปที่มีใช้หัวหน้าครอบครัวอันเป็นคนส่วนใหญ่ในโรมัน

ฉ.) ผู้จัดการต้องจัดทำบัญชีเพื่อการกระทำอื่นๆต่อไป

1.1.2 ลักษณะภายใน

ก.) “ผู้จัดการ” จะต้องเข้าใจว่า “กิจการ” เป็นของผู้อื่น กล่าวคือ ผู้จัดการต้องมีเจตนาที่จะเข้าไปแทรกแซงกิจการของผู้อื่นหรือที่เรียกว่า “animus gerendi” ซึ่งผู้เข้าจัดการงานนั้นต้องมีเจตนาที่จะไปแทรกแซงกิจการของผู้อื่น เพราะถ้าคิดว่าทำเพื่อตนเองแล้วแม้ผลจะเป็นของผู้อื่น ก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นการจัดการงานนอกสั่ง¹⁴

ข.) “ผู้จัดการ” ต้องคาดหวังว่าจะได้รับการชดใช้เงินอันตนได้ออกไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ “ตัวแทน” จะต้องไม่ทำไปเพราะเป็นผู้มีใจกว้างประสงค์จะไม่เรียกเงินค่าใช้จ่ายคืน (donandi animo) หรือทำไปเพียงเพื่อประโยชน์ของตนเอง¹⁵

¹¹ *Ibid*, pp. 228-229.

¹² *Ibid* , pp. 227-228.

¹³ *Ibid* , pp. 65-66.

¹⁴ ศนันทกรรณ โสติพันธ์, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 1* ,น.321-322.

¹⁵ Barry Nicholas , *supra note 3* , p. 228.

1.2 ผลของการจัดการงานนอกสั่ง

เมื่อมีการจัดการงานนอกสั่งแล้วย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่แก่ผู้จัดการในหลายประการ กล่าวคือ ผู้จัดการมีหน้าที่ต้องจัดการงานให้สำเร็จลุล่วง และมีสิทธิได้รับคืนค่าใช้จ่ายส่วนผู้ได้รับประโยชน์หรือเจ้าของงานที่เขาจัดการให้ก็มีหน้าที่คืนค่าใช้จ่ายให้ เพราะไม่มีเหตุผลที่ตัวการจะได้ประโยชน์ฝ่ายเดียวแต่บุคคลอื่นเสียประโยชน์ และจัดการงานนอกสั่งนั้นโดยสภาพย่อมเกิดขึ้นและเป็นไปโดยไม่มีบำเหน็จ แต่เป็นเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม¹⁶

ดังนั้น แนวคิดเรื่องหนี้จากการจัดการงานนอกสั่งจึงเกิดและมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมชาวโรมันสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่ชาวโรมันเป็นชนชาติที่มีความเป็นอยู่รวมกันแบบเกื้อกูลกันในฐานะต่างๆ ซึ่งเป็นกรณีที่มีเหตุให้ตัวการไม่อาจทำการของตนด้วยตนเองได้ ทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีการจัดการงานแทนขึ้น หนี้ที่เกิดจากการจัดการงานจึงได้รับการยอมรับในกฎหมาย โดยในกรณีที่ผู้จัดการเข้าจัดการแทนเมื่อมีการจัดการแทนโดยเสียค่าใช้จ่าย ผู้จัดการย่อมมีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายนั้นคืนได้แม้ไม่มีข้อตกลงตามสัญญา ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้บุคคลช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องแบกรับภาระไว้อย่างไม่เป็นธรรม¹⁷ การรับรองให้จัดการงานนอกสั่งเป็นมูลแห่งหนี้ จึงเป็นหลักการในทางนโยบายอันมีมาแต่สมัยโรมัน โดยกฎหมายต้องการจะสนับสนุนความรู้สึกที่จะช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันในสังคม¹⁸

การจัดการงานนอกสั่ง(Negotiorum Gestio) ตามกฎหมายโรมันเป็นมรดกตกทอดไปสู่ประเทศที่ใช้ระบบ civil law ในปัจจุบัน ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส(มาตรา 1371-1375) นำหลักกฎหมายโรมันมาใช้โดยนำมาตราฐานหัวหน้าครอบครัวที่ดี(bon pere de famille) มาเป็นแบบฉบับสำหรับผู้จัดการงานนอกสั่ง ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน(มาตรา 677-687)นั้น จัดการงานนอกสั่ง(Negotiorum Gestio)อาจถือได้ว่าเป็นบทแทรกของบทบัญญัติ

¹⁶ *Ibid*, p. 229.

¹⁷ Samuel J. St. Oljar, *International Encyclopedia of Comparative Law*, pp. 19 chapter 2.

¹⁸ เสนีย์ ปราโมช, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1*, แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527), น. 560.

ว่าด้วยสัญญาตัวแทน ซึ่งผู้จัดการมีหน้าที่จัดการไปเพื่อประโยชน์ของตัวการโดยคำนึงถึงความประสงค์อันแท้จริง หรือที่จะพึงสันนิษฐานได้ของตัวการ¹⁹

ส่วน Common Law นั้น ไม่ยอมรับหลักจัดการงานนอกสั่ง(Negotiorum Gestio) มาใช้เป็นกฎหมาย เพราะมองว่าการเข้าจัดการงานของผู้อื่นโดยมิได้มอบหมายไม่ก่อให้เกิดหนี้ขึ้นและเป็นการส่งเสริมให้มีการสอดเข้ายุ่งเกี่ยวในกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย²⁰ แต่ก็มีได้หมายความว่าประเทศที่ใช้ระบบ Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ จะไม่ส่งเสริมให้คนในสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หรือเกื้อกูลกันแบบโรมัน เพียงแต่ประเทศในระบบ Common Law จะไม่สันนิษฐานว่าการแสดงอภัยภัยไม่ตรีนั้นเป็นการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ โดยเห็นว่าหากสันนิษฐานว่าเกิดนิติสัมพันธ์ขึ้นอาจจะเป็นการไม่ส่งเสริมอภัยภัยไม่ตรีเลย เพราะว่าเป็นการมองในแง่เงินทองทั้งหมดซึ่งขัดต่อศีลธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศในระบบ Common Law ก็ยอมรับการเข้าช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ 2 กรณี คือ การช่วยเหลือเรืออับปาง และตัวแทนจำเป็น (agency of necessity) ในกรณีฉุกเฉินเท่านั้น²¹

ดังนั้น ประเทศในระบบ Civil Law เห็นว่าหลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้คนในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน และช่วยในการบังคับการให้เป็นไปตามความเป็นธรรมแก่ผู้จัดการ ส่วนประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบ Common Law นั้นก็มีการสนับสนุนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมเช่นเดียวกันแต่ไม่ใช่หลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แต่จะใช้หลักกฎหมายในเรื่องตัวแทนโดยจำเป็นมาใช้บังคับแทน

กล่าวโดยสรุป จัดการงานนอกสั่งจึงเป็นหลักกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน โดยมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมชาวโรมันสมัย ซึ่งเป็นกรณีที่มีเหตุให้ตัวการไม่อาจทำกิจการของตนด้วยตนเองได้ผู้จัดการจึงต้องมีการจัดการงานแทนขึ้น โดยหนี้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการงานนอกสั่งนั้นได้รับการยอมรับในกฎหมายโรมัน ทำให้ผู้จัดการที่เข้าจัดการแทนสามารถเรียกค่าใช้จ่ายคืนได้แม้ไม่มีข้อตกลงใดๆ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้บุคคลช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องแบกรับภาระไว้อย่างไม่เป็นธรรม

¹⁹ ประชุม โฉมฉาย, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 6 , น. 91-94.

²⁰ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Tradition, First Edition . (Cape Town : Juta : Juta & Co.Ltd . 1992), p. 435.

²¹ ประชุม โฉมฉาย, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 6 , น. 93.

2. วิวัฒนาการกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งของประเทศ ในระบบ Civil Law

กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งนั้นมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันและเป็นมรดกตกทอดไปสู่ประเทศในระบบ Civil Law ในหลายประเทศ ซึ่งเป็นที่มาของประมวลกฎหมายนโปเลียน(Code Napoleon) ซึ่งจัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1804 อันนับได้ว่าเป็นประมวลกฎหมายที่สมบูรณ์ที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ฉบับปี ค.ศ. 1896 ก็ได้รับอิทธิพลจากประมวลกฎหมายนโปเลียนเช่นกันและในประเทศญี่ปุ่นก็ได้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งโดยได้รับอิทธิพลจากประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมันและฝรั่งเศส

การที่บุคคลซึ่งกระทำความผิดกฎหมายอันก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น อาจต้องตกเป็นหนี้โดยไม่เต็มใจตามกฎหมายในเรื่องละเมิด(delict) อันเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเสมือนละเมิด(quasi – delict) อันเป็นหนี้อย่างหนึ่ง เช่น กรณีที่ผู้ครอบครองอาคารจะต้องรับผิดชอบสิ่งของที่ตกโยนหรือหล่นลงมาไม่จะเป็นสิ่งของของใครก็ตาม²² ในทางตรงกันข้ามบุคคลซึ่งได้ประโยชน์จากการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้อื่นอาจตกเป็นหนี้โดยไม่เต็มใจตามกฎหมายในเรื่องเสมือนสัญญา(quasi – contract)

สาระสำคัญของกฎหมายเรื่องเสมือนสัญญา(quasi – contract) คือ หนี้ที่มีได้เกิดขึ้นจากความตกลงหรือการแสดงเจตนาหรือการซึ่งบ่งเป็นนัยยะของคู่สัญญา แต่เป็นผลลัพธ์ของการกระทำที่ได้เปรียบเป็นส่วนหนึ่ง โดยมีหลักการสำคัญที่รองรับคือบุคคลหนึ่งไม่ควรได้ประโยชน์กับรายจ่ายของผู้อื่น ซึ่งประมวลกฎหมายได้ยอมรับอย่างชัดเจน²³

2.1 ความหมายและลักษณะของจัดการงานนอกสั่ง

ประเทศต่างๆในระบบ Civil Law ที่ผู้เขียนหยิบยกมาศึกษา คือ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์ และญี่ปุ่นนั้นล้วนแต่เป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมันและรับเอาหลักกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งเข้ามาบัญญัติใช้เป็นกฎหมายภายในประเทศ

²² Barry Nicholas , *supra note 3* , pp. 224-225.

²³ Amos and Walton, Amos and Walton's Introduction to French Law ,

ซึ่งประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้ให้คำนิยามความหมายและลักษณะของจัดการงานนอกสั่งไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

ในประเทศฝรั่งเศสนั้นนักกฎหมายฝรั่งเศสได้อธิบายถึงจัดการงานนอกสั่ง(gestion d'affaires)ว่า เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งได้กระทำการในนามของบุคคลอื่นที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการกระทำนั้น โดยปราศจากการมอบอำนาจจากบุคคลอื่นนั้น

คำว่า “gestion d'affaires” เป็นการแปลตามสำนวนของโรมัน แปลว่า “จัดการงานนอกสั่ง” ซึ่งมีหลักเกณฑ์การใช้ที่ได้รับอิทธิพลจากโรมัน เช่น บุคคลซึ่งจัดการในนามของเจ้าของบ้าน จำเป็นที่จะต้องซ่อมแซมบ้าน หนี้ผูกพันซึ่งกันและกันนี้ได้เกิดขึ้นจากการเข้ายุ่งเกี่ยวกันของทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ แต่หากเป็นกรณีสำคัญที่เป็นการเข้าแทรกแซงจัดการที่เร่งด่วนและจำเป็น อันเป็นการรักษาผลประโยชน์ของตัวการ และตัวการไม่ได้ห้าม เช่นนี้การเข้ายุ่งเกี่ยวแทรกแซงนั้น ไม่ใช่จะเป็นลักษณะพิเศษของการจัดการงานนอกสั่งเสมอไป เช่น บุคคลใดซึ่งได้รับบาดเจ็บในขณะที่กำลังช่วยเหลือผู้ขับขีรถยนต์ซึ่งติดอยู่ในรถยนต์ที่เกิดเพลิงไหม้ ซึ่งอาจจะเป็นการจัดการงานนอกสั่งของผู้ขับขีรถยนต์และผู้รับประกันภัย การเข้ายุ่งเกี่ยวนั้นต้องเกิดขึ้นเองโดยทันทีอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของผู้จัดการ²⁴ ดังนี้ การเข้าจัดการอย่างเร่งด่วนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ย่อมเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าจัดการงานนอกสั่งในกรณีเร่งด่วน

หากการเข้ายุ่งเกี่ยวของเขาเป็นการเข้ายุ่งเกี่ยวจัดการไปโดยเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้จัดการ เช่น ผู้เช่าอาคารซึ่งได้สั่งให้ซ่อมแซมอาคารส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ของตนเอง อาจจะไม่ได้รับเงินจากการที่ได้ออกค่าใช้จ่ายไปคืน²⁵ เนื่องจากกรณีไม่ใช่จัดการงานนอกสั่ง เพราะจัดการงานนอกสั่งนั้นผู้จัดการต้องจัดการไปเพื่อผู้อื่นมิใช่เพื่อตนเอง

ส่วนในประเทศเยอรมันได้ให้ความหมายของจัดการงานนอกสั่งว่า การจัดการงานนอกสั่ง หมายถึง การที่บุคคลใดเข้าดำเนินกิจการแทนผู้อื่น โดยเขาไม่ได้รับรองขอและไม่ได้รับสิทธิโดยประการอื่นใดในการกระทำแทน ในภาษาเยอรมันเรียกบุคคลที่เข้าจัดการกิจการว่า Geschäftsführer (ผู้จัดการ) ส่วนบุคคลที่ผู้นั้นกระทำการแทนเรียกว่า Geschäftsherr (ตัวการ)²⁶ เช่น ไฟกำลังไหม้รางรถไฟของการรถไฟสหพันธรัฐจำเลย โจทก์เห็นจึงเข้าดับไฟที่กำลังไหม้อยู่

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid. p.193.

²⁶ Ernest J. Schuster , The Principles of German Civil Law ,

(Oxford:Clarendon press ,1907.), pp. 356-357.

อันเป็นประโยชน์แก่การรถไฟสหพันธรัฐจำเลย การเข้าจัดการดังกล่าวจึงเป็นจัดการงานนอกสั่งตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 677²⁷ เป็นต้น

การจัดการงานนอกสั่ง(Negotiorum Gestio)นั้นเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายโรมัน โดยเป็นหนี้เสมือนสัญญาที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในหลายประการ เช่น กำหนดหน้าที่ให้ต้องระมัดระวังตามมาตรฐานของวิญญูชน ผู้จัดการจึงจะสามารถเรียกค่าทดแทนจากการที่ตนได้ออกค่าใช้จ่ายไปแทนผู้รับประโยชน์ เป็นต้น²⁸ เช่น จำเลยซึ่งเป็นผู้ยารซื้อตัวเครื่องบินและนั่งเครื่องบินจากเมืองมิวนิคไปยังเมืองแฮมเบิร์ก แต่เมื่อถึงเมืองแฮมเบิร์กปรากฏว่าจำเลยได้แอบขึ้นเครื่องบินไปพร้อมกับผู้โดยสารคนอื่นเพื่อเดินทางไปนิวยอร์กโดยที่ไม่มีตัวเครื่องบิน เมื่อไปถึงที่เมืองนิวยอร์กเจ้าพนักงานไม่ยอมให้เข้าประเทศสหรัฐอเมริกาเพราะจำเลยไม่มีวีซ่า โจทก์จึงซื้อตัวเครื่องบินส่งจำเลยกลับไปที่เมืองแฮมเบิร์กจึงเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ซึ่งโจทก์มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยร่วมซึ่งเป็นมารดาชดใช้คืนได้ แต่ในส่วนที่จำเลยได้นั่งเครื่องบินจากเมืองแฮมเบิร์กไปยังนิวยอร์กนั้นเป็นลามิควรได้ต้องคืนให้แก่สายการบินที่จำเลยนั่งไปยังนิวยอร์ก²⁹ เป็นต้น

สำหรับประเทศสวิสเซอร์แลนด์นั้น “จัดการงานนอกสั่ง” เป็นความสัมพันธ์พิเศษที่อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายจารีตประเพณีโรมัน ซึ่งได้รับเอามาทางใดทางหนึ่งหรือทางอื่นๆที่ได้ถูกรวบรวมขึ้น โดยหลักการนี้ครอบคลุมถึงสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งเข้ากระทำการโดยสมัครใจและเป็นผลประโยชน์ของผู้อื่นซึ่งไม่อยู่ในฐานะหรือเวลาที่จะกระทำได้³⁰

²⁷ Bundesgerichtshof(Seventh Civil Senate) 20 june 1963, BGHZ 40,28.

²⁸ E. J. Cohn , W. Zdzieblo , Manual of German Law Volume I General Introduction Civil Law , Second completely revised edition , (New York : Oceana Publications , Inc , 1968.) pp.146-147.

²⁹ Bundesgerichtshof(Seventh Civil Senate) 7 january 1971,NJW 1971,609.

³⁰ Eugene Bucher , Law of Contract
http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/86.pdf (15 มีนาคม 2550)

ดังนั้น จัดการงานนอกสั่ง หมายถึง การที่บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยมิได้ถูกใช้ให้ทำ บุคคลนั้นต้องจัดการงานไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ และตามความประสงค์ของผู้ซึ่งตนกระทำแทน³¹

นอกจากนี้ ในประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความหมายจัดการงานนอกสั่ง(jimu-icwanri) ว่า หมายถึง การจัดการงานของบุคคลอื่นโดยปราศจากการมอบอำนาจใดๆ โดยบุคคลที่เข้าจัดการงานเรียกว่า “ผู้จัดการ” และบุคคลที่เป็นเจ้าของกิจการนั้นเรียกว่า “ตัวการ”³² ซึ่งการเข้าจัดการกิจการของบุคคลอื่นนั้นไม่อยู่ภายใต้หน้าที่ทางกฎหมายใด กล่าวคือ ผู้จัดการเข้าจัดการกิจการของบุคคลอื่นเสมือนเป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมายโดยไม่มีการร้องขอจากบุคคลอื่นหรือตัวการ และโดยไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายใดๆ ให้กระทำตามนั้น ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วการจัดการงานนอกสั่งอาจคล้ายกับการปฏิบัติที่ขัดต่อกฎหมายโดยที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของบุคคลอื่นโดยไม่มีการร้องขอหรือหน้าที่ แต่ก็แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิ³³

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ประเทศต่างๆ ในระบบ Civil Law ได้ให้ความหมายของการจัดการงานนอกสั่งไว้ในลักษณะใกล้เคียงกันดังที่กล่าวมาแล้ว โดยสามารถแยกหลักเกณฑ์ทั่วไปอันเป็นลักษณะของการจัดการงานนอกสั่งในประเทศระบบ Civil Law ได้ ดังนี้

1. ต้องมีการจัดการของผู้จัดการ กล่าวคือ เป็นการที่บุคคลหนึ่งเข้าทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้อื่น ดังนี้ หากผู้จัดการมิได้เข้าจัดการใดๆ ในกิจการของผู้อื่นแล้ว การนั้นย่อมมิใช่การจัดการงานนอกสั่ง
2. ต้องเป็นการทำไปโดยเขามีได้สั่งหรือโดยไม่มีสิทธิจะทำได้ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้จัดการเข้าจัดการกิจการของผู้อื่นโดยมิได้ถูกใช้ให้ทำ หรือโดยเขาไม่ได้ร้องขอและไม่ได้รับสิทธิโดยประการอื่นใดในการกระทำการแทน เพราะหากมีการมอบหมายให้กระทำแล้วย่อมมิใช่การจัดการงานนอกสั่ง

³¹ Simon L. Goren , The Swiss Federal Code of Obligations(as of January 1,1984).,(Colorado : Fred B. Rothman&Co,1987), Article 419.

³² Joseph Ernest de Becker , Annotated Civil Code of Japan , Frist Edition, Volume II ,(London : Butterworth ,1909), p.261.

³³ J.E.de Becker,The Principles and Practice of The Civil Code of Japan,Volume 1,(London : Butterworth ,1921),pp.466-467.

3. ต้องมีเจตนาจัดการเพื่อคนอื่น กล่าวคือ จัดการงานนอกสังคมนั้นผู้จัดการจะต้องเข้าทำกิจการแทนผู้อื่น หรือเป็นการเข้าทำเพื่อผู้อื่นมิใช่เพื่อตนเอง ดังนี้ หากเป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งเข้าจัดการกิจการของตนเองหรือจัดการกิจการของผู้อื่นแต่จัดการไปเพื่อตนเองแล้วย่อมไม่เป็นการจัดการงานนอกสังคมนั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความหมายของการจัดการงานนอกสังคมนั้นและลักษณะของการจัดการงานนอกสังคมนั้นของต่างประเทศที่ผู้เขียนหยิบยกมาศึกษานั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับความหมายและลักษณะของการจัดการงานนอกสังคมนั้นตามกฎหมายโรมัน ซึ่งหากการจัดการของผู้จัดการขาดหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งข้อใดการจัดการนั้นย่อมไม่ใช่การจัดการงานนอกสังคมนั้น

2.2 ผลของการจัดการงานนอกสังคมนั้น

เมื่อผู้จัดการได้เข้าจัดการกิจการของตัวการครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ของการจัดการงานนอกสังคมนั้นแล้วย่อมก่อให้เกิดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ รวมทั้งหน้าที่ของตัวการในหลายประการ ซึ่งประเทศในระบบ Civil Law ทั้งหลายที่ผู้เขียนนำมาศึกษานั้นได้มีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ และหน้าที่ของตัวการที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 หน้าที่ของผู้จัดการ

ก. ผู้จัดการมีหน้าที่ในการจัดการกิจการของตัวการไปในทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตัวการหรือสมประโยชน์ของตัวการ โดยต้องคำนึงถึงความปรารถนาที่แท้จริงหรือที่สามารถสันนิษฐานได้ของตัวการ³⁴ กล่าวคือ เมื่อผู้จัดการเข้าจัดการกิจการของตัวการอันเป็นการจัดการงานนอกสังคมนั้น หากผู้จัดการทราบถึงความประสงค์ของตัวการอยู่ในขณะนั้นแล้วผู้จัดการมีหน้าที่ต้องจัดการงานของตัวการไปตามความประสงค์ของตัวการ แต่หากผู้จัดการไม่ทราบถึงความประสงค์อันแท้จริงของตัวการในขณะนั้น ผู้จัดการก็มีหน้าที่จัดการงานไปตามที่สามารถสันนิษฐานได้ถึงความประสงค์ของตัวการ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์³⁵ และญี่ปุ่น³⁶

ข. เมื่อผู้จัดการเข้าจัดการกิจการของผู้อื่นอันเป็นการจัดการงานนอกสังคมนั้นแล้วผู้จัดการมีหน้าที่จัดการกิจการนั้นไปจนกระทั่งกิจการนั้นประสบความสำเร็จ หรือบุคคลที่เขา

³⁴ Ernest J. Schuster ,*supra* note 26, pp. 356-357.

³⁵ Simon L. Goren , *supra* note 31, Article 419.

³⁶ Joseph Ernest de Becker , *supra* note 32, p.262.

จัดการแทนทายาทของบุคคลนั้น หรือบุคคลที่สามารถทำการแทนบุคคลเหล่านั้นเข้ารับการจัดการงานนั้น³⁷ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งประเทศฝรั่งเศส และญี่ปุ่น แต่ไม่พบในประมวลกฎหมายแพ่งประเทศเยอรมันและประมวลกฎหมายหนี้สวิสเซอร์แลนด์

โดยในประเทศฝรั่งเศสได้วางหลักเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้จัดการไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่ไม่สามารถจัดการงานให้สำเร็จได้ เพราะเหตุสุดวิสัยหรือหากการดำเนินการต่อไปจะเกิดความสูญเสียขึ้นต่อตัวเขาเอง

หน้าที่ของผู้จัดการดังกล่าวเป็นการควบคุมการจัดการของผู้จัดการเพื่อให้ผู้จัดการจัดการอย่างต่อเนื่องไปในนามของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่บนความปรารถนาและเจตนาที่ดีของผู้จัดการ ซึ่งกระทำไปโดยปราศจากการร้องขอจากตัวการ ภายหลังที่ผู้จัดการได้เริ่มต้นจัดการงานสำหรับตัวการแล้ว เขาต้องถูกผูกมัดให้ต้องดำเนินการต่อไปจนกระทั่งตัวการ หรือทายาท หรือตัวแทนของตัวการจะสามารถเข้าดำเนินการจัดการกิจการนั้นต่อไป³⁸ เพราะว่าถ้าเขาไม่ปฏิบัติหน้าที่ต่อหรือปฏิบัติแค่ครึ่งๆกลางๆ จะไม่ทำให้เกิดผลดีขึ้น³⁹

แต่การจัดการต่อเนื่องไปนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวการแต่ผู้เดียว ถ้าเป็นผลประโยชน์ที่ห่างไกลเกินกว่าที่จะคาดหมายได้ เพราะอาจจะเกิดการขัดแย้งกับเจตนาหรือความประสงค์ของตัวการ ซึ่งการจัดการต่อเนื่องนั้นอาจจะไม่จำเป็นเลยหากเป็นการขัดหรือแย้งกับผลประโยชน์ของตัวการ⁴⁰

ค. ผู้จัดการมีหน้าที่ในการจัดการอย่างมีมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการกิจการของตัวการ ในกฎหมายของสหภาพยุโรปมีการกำหนดมาตรฐานในการเข้าจัดงานเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นอันจะเป็นการสมประโยชน์ต่อเมื่อผู้เข้าจัดการงานได้กระทำการนั้นโดยใช้ความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญูชน(act with reasonable care) ผู้ที่เข้าจัดการสินทรัพย์ของผู้อื่นโดยชั่วคราวจะต้องจัดการโดยใช้ความระมัดระวังอย่างหัวหน้าครอบครัวที่ดี(bonus paterfamilias)พึงกระทำ กล่าวคือ ถ้าผู้หนึ่งสั่งให้คนงานซ่อมแซมบ้านของเพื่อนบ้านของเขาใน

³⁷ Amos and Walton, *supra* note 23, p.193.

³⁸ Joseph Ernest de Becker, *supra* note 32, p.264.

³⁹ Joseph Ernest de Becker, Elements of Japanese Law, Washington

DC : University Publication of America, pp. 242 – 243.

⁴⁰ Joseph Ernest de Becker, *supra* note 32, p.264.

กรณีฉุกเฉิน ผู้นั้นจะต้องเลือกใช้คนงานที่มีฝีมือในการซ่อมแซมนั้น หรือในกรณีที่มิใช่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุบนท้องถนน ผู้นั้นจะต้องสามารถเข้าช่วยเหลือได้ และถ้าผู้นั้นนำผู้ประสบอุบัติเหตุส่งโรงพยาบาล ผู้นั้นจะต้องปฏิบัติตามปฏิบัติตามกฎจราจรด้วย เป็นต้น แต่ในส่วนขององค์ประกอบของความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญูชน(act with reasonable care)มีหลายประการ จึงไม่สามารถอธิบายในรายละเอียดได้⁴¹

นอกจากนี้ กฎหมายสหภาพยุโรปยังวางมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการตามมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพ(Standard of care of professionals)กล่าวคือ ในกรณีที่การกระทำของผู้จัดการ(gestor) ซึ่งกระทำการในฐานะผู้มีวิชาชีพหรือกระทำกรอย่างเป็นทางค้าปกติจะถูกกำหนดโดยมาตรฐานความระมัดระวังซึ่งอาจคาดหมายได้จากผู้ประกอบวิชาชีพ(the standards of care expected of persons)เช่นนั้น อันเป็นผลให้ผู้จัดการงานอย่างผู้ประกอบวิชาชีพหรืออย่างเป็นทางค้าปกติมีสิทธิได้รับค่าตอบแทน⁴²

หน้าที่โดยทั่วไปที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการเข้าจัดการงานของผู้อื่นนั้นเป็นหลักสากล ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไม่ได้อธิบายหลักดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน แต่หลักดังกล่าวสามารถอธิบายได้โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่แสดงว่าผู้จัดการงานต้องใช้มาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการอย่างเช่นวิญญูชน(reasonable man)⁴³ทั้งในเวลาที่เข้าจัดการงานและเวลาที่จัดการงานสำเร็จแล้ว จะต้องจัดการงานให้สมประโยชน์และสมประสงค์ของตัวการ เพราะไม่มีตัวการคนใดจะได้รับประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเข้าจัดการงานแทนโดยปราศจากความระมัดระวัง⁴⁴

ส่วนในประเทศฝรั่งเศสนั้นประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1374 วางหลักการให้ผู้เข้าจัดการจะต้องใช้ความระมัดระวังตามหลักหัวหน้าครอบครัวที่ดี(bonus paterfamilias) ซึ่งเป็นหลักการสมมติบุคคลที่มีระดับความระมัดระวังโดยเฉลี่ยของคนสังคมเพื่อวัดระดับความ

⁴¹ Christian Von Bar, *Benevolent Intervention in Another's Affairs*. (Oxford : Clarendon Press. 2006),p. 212.

⁴² *Ibid.* p. 212.

⁴³ E. J. Cohn , W. Zdzieblo ,*supra note 28*, pp. 146-147.

⁴⁴ Christian Von Bar , *supra note 41*, p. 218.

ระมัดระวังของผู้จัดการ⁴⁵ โดยผู้จัดการต้องรับผิดชอบต่อข้อบกพร่องทุกอย่างในการจัดการของเขา แม้แต่ความผิดเล็กน้อยก็ตาม แต่ศาลมีอำนาจที่จะบรรเทาความเสียหายจากการบกพร่องต่อมาตรฐาน โดยจะพิจารณาจากกรณีแวดล้อมขณะมีการจัดการงานนั้น และพิจารณาถึงความเร่งด่วนของการเกี่ยวข้องของผู้จัดการงานนอกสั่ง⁴⁶

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นนอกจากผู้จัดการมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการจัดการให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกิจการนั้นแล้ว ผู้จัดการยังต้องจัดการด้วยความระมัดระวังตามวิธีที่ดีที่สุดเพื่อให้ผลประโยชน์ของตัวการด้วย⁴⁷

ดังนั้น ประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วได้วางหลักให้ผู้จัดการต้องจัดการกิจการของตัวการอย่างมีมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการกิจการอย่างเช่นวิญญูชนพึงกระทำ

ง. ผู้จัดการมีหน้าที่ในการแจ้งให้ตัวการทราบถึงการจัดการ กล่าวคือ ผู้จัดการนั้นต้องแจ้งให้ตัวการทราบถึงการเข้าจัดการของตนโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และต้องรอคำตอบจากตัวการก่อนที่จะกระทำการอื่นใดต่อไป เว้นแต่จะเกิดความเสียหายหากต้องรอคำตอบเช่นนั้น⁴⁸ หน้าที่นี้เป็นไปเพื่อให้ตัวการทราบถึงการดำเนินการจัดการนั้น ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ปรากฏในประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น แต่ไม่พบในประเทศสวิสเซอร์แลนด์

ในประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติข้อยกเว้นหน้าที่ในการบอกกล่าวให้ตัวการทราบถึงการจัดการกิจการ กล่าวคือ ในกรณีที่ตัวการได้ทราบการจัดการงานนั้นอยู่แล้ว(มาตรา 699 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น) ผู้จัดการไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวให้แก่ตัวการทราบ

ถ้าผู้จัดการไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว คือไม่แจ้งให้ตัวการทราบ หลังจากนั้นก็มีบุคคลอื่นเข้าแทรกแซงโดยไม่จำเป็นในการจัดการงานนอกสั่งนั้น และหากเกิดความเสียหายขึ้นต่อตัวการ ผู้จัดการต้องรับผิดชอบเพราะตามมาตราที่กำหนดให้ผู้จัดการมีหน้าที่แจ้งให้ตัวการทราบเพื่อเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของตัวการและการจัดการงานนอกสั่งเกินขอบเขต⁴⁹

⁴⁵ Adolf Berger , Encyclopedic Dictionary of Roman Law , <http://www.jstor.org/stable/1005773>(8 มกราคม 2552)

⁴⁶ Amos and Walton ,*supra note* 23, p. 193.

⁴⁷ Joseph Ernest de Becker ,*supra note* 32, pp.261-262.

⁴⁸ Ernest J. Schuster ,*supra note* 26, pp. 356-357.

⁴⁹ Joseph Ernest de Becker , *supra note* 32, pp.263-264.

จ. หน้าที่อื่นๆของผู้จัดการ เมื่อผู้จัดการเข้าจัดการกิจการของตัวการอันเข้าลักษณะจัดการงานนอกสั่งแล้ว ผู้จัดการย่อมมีหน้าที่ต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว และนอกจากหน้าที่เหล่านั้นผู้จัดการยังมีหน้าที่ที่อนุโลมเอากฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้บังคับ กล่าวคือ กำหนดให้นำความสัมพันธ์ของเรื่องตัวแทนมาปรับใช้กับความสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการงานนอกสั่งโดยให้ผู้จัดการมีหน้าที่เช่นเดียวกับตัวแทน ดังนี้⁵⁰

- (1) หน้าที่ในการรายงานให้ตัวการทราบ
- (2) หน้าที่ในการส่งมอบ ผู้จัดการต้องส่งมอบให้แก่ตัวการซึ่งเงินหรือสิ่งอื่นๆที่ได้รับมาจากการจัดการ เช่น ผลไม้ที่เก็บเกี่ยวสำหรับตัวการในการจัดการงานนั้น เป็นต้น
- (3) หน้าที่ในการโอน กล่าวคือ สิทธิที่ผู้จัดการได้รับมาสำหรับตัวการในนามของเขาในการจัดการงานนอกสั่ง ผู้จัดการต้องโอนให้แก่ตัวการ
- (4) หน้าที่ในการชำระสำหรับผลประโยชน์และชดเชยสำหรับความเสียหาย เมื่อผู้จัดการได้ใช้เงินของตัวการ ผู้จัดการมีภาระหน้าที่นำส่งให้ตัวการหรือใช้สำหรับประโยชน์ของตัวการ

หน้าที่ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศเยอรมัน และญี่ปุ่น แต่ไม่พบในประเทศฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์

ดังนั้น เมื่อผู้จัดการได้เข้าจัดการกิจการของตัวการอันเข้าลักษณะจัดการงานนอกสั่ง ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ของผู้จัดการดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งประเทศในระบบ Civil Law ที่ผู้เขียนนำมาศึกษานั้นล้วนแต่มีหลักการที่กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการไปในลักษณะคล้ายคลึงกัน แม้จะไม่เหมือนกันเสียทีเดียวก็ตาม แต่ยังคงวางอยู่บนหลักการของการจัดการงานนอกสั่งที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมันนั่นเอง

2.2.2 ความรับผิดชอบของผู้จัดการ

เมื่อผู้จัดการได้เข้าจัดการไปโดยฝ่าฝืนหน้าที่ของผู้จัดการดังที่ได้อธิบายไปแล้ว ผู้จัดการย่อมมีความรับผิดชอบ โดยประเทศในระบบ Civil Law ที่ผู้เขียนนำมาศึกษาได้วางหลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบของผู้จัดการไว้หลายประการ ซึ่งมีทั้งความรับผิดชอบที่มีลักษณะเหมือนกันและแตกต่างกันออกไป

⁵⁰ *Ibid.* pp.264-265.

กฎหมายสหภาพยุโรปได้วางหลักความรับผิดของผู้จัดการในเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง โดยกำหนดความรับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นของผู้จัดการงานนอกสั่งและกำหนดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของตัวการในขณะเดียวกันด้วย โดยหลักการดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะทำให้ไม่เกิดข้อถกเถียงว่าตัวการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ของผู้จัดการงานนอกสั่งเป็นการเรียกร้องในฐานะละเมิดหรือเป็นการนำบทบัญญัติเรื่องสัญญามาบังคับใช้โดยอนุโลม ซึ่งฐานของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของตัวการไม่ได้เกิดจากทั้งสองกรณีแต่เกิดจากสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายเรื่องจัดการงานนอกสั่ง(Negotiorum Gestio)⁵¹

แต่ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไม่ได้บัญญัติเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้โดยเฉพาะในเรื่องจัดการงานนอกสั่ง ถ้าผู้จัดการกระทำผิดหน้าที่ทั่วไปในการจัดการงานนอกสั่งและหน้าที่ในการจัดการกรณีฉุกเฉิน ตัวการสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 280 ซึ่งนำมาปรับใช้กับการกระทำผิดหน้าที่ในทุกกรณี เว้นแต่การจัดการงานที่ไม่สำเร็จซึ่งไม่อาจถือได้ว่าการจัดการงานนั้นเป็นการจัดการงานนอกสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 677 อย่างไรก็ตามการกระทำผิดหน้าที่ในกรณีฉุกเฉินนั้น ไม่ทำให้ผู้จัดการงานสูญเสียสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่เสียไปในการจัดการงานเนื่องจากผู้จัดการงานนอกสั่งได้จัดการงานไปโดยชอบ แม้ว่าสิทธิเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 280 จะรวมถึงดอกเบี้ยอัตราก้าวหน้า(positive interest) และความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งเกิดจากการกระทำที่เป็นอันตรายโดยความรับผิดจะขยายไปถึงความเสียหายที่เกิดจากการจัดการงานเท่านั้น⁵²

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 680 ได้บัญญัติว่าผู้จัดการงานที่กระทำการเพื่อป้องกันอันตรายอันเข้ามาใกล้ตัวการ ผู้จัดการงานนั้นจะรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น บทบัญญัติเรื่องการจำกัดความรับผิดนี้นำมาใช้กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการงานกับตัวการเท่านั้น อีกทั้งมาตรา 680 ยังได้ขยายสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของตัวการตามกฎหมายละเมิดอีกด้วย⁵³

⁵¹ Christian Von Bar ,*supra* note 41, p. 242.

⁵² *Ibid*, p. 247.

⁵³ *Ibid*, p. 251.

ส่วนในกฎหมายฝรั่งเศส มีหลักให้ผู้จัดการงานซึ่งกระทำผิดหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเป็นหลักที่ถูกต้องและไม่อาจโต้แย้งได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสตามมาตรา 1372-1375 ไม่ได้ให้รายละเอียดในองค์ประกอบของความรับผิด นักนิติศาสตร์ผู้ยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่าความรับผิดของผู้จัดการงานนอกสังกัดมีลักษณะเป็นความรับผิดทางละเมิดอย่างหนึ่ง แต่นักนิติศาสตร์ท่านอื่นให้ความเห็นว่ามีความรับผิดทางสัญญา ในขณะที่นักนิติศาสตร์อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าความรับผิดของผู้จัดการงานนอกสังกัดมีลักษณะเป็นความรับผิดพิเศษเฉพาะเรื่อง(*sui generis*)⁵⁴

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1374 (2) ได้กำหนดสิทธิในการลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามสถานการณ์ต่างๆ ที่ชักจูงใจให้ผู้จัดการงานเข้าจัดการงานนอกสังกัดซึ่งหลักนี้ได้ถูกอธิบายในฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นกรณีพิเศษจริงๆ(*très exceptionnelle*) เพราะหลักดังกล่าวได้ยกเว้นหลักความรับผิดเต็มจำนวน⁵⁵

โดยที่ผู้จัดการต้องรับผิดชอบในกิจการทั้งหมดที่จัดการไปโดยไม่ระมัดระวังตามสมควร ซึ่งศาลมีอำนาจที่จะบรรเทาความเสียหายจากการบกพร่องต่อมาตรฐาน โดยจะพิจารณาจากกรณีแวดล้อมขณะมีการจัดการงานนั้น และคำนึงถึงความเร่งด่วนในการเข้าเกี่ยวข้องของผู้จัดการงานนอกสังกัดและการปฏิเสธที่จะทำของบุคคลอื่น(มาตรา 1374 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส)

ส่วนในประเทศญี่ปุ่นวางหลักความรับผิดในกรณีที่การจัดการตามที่ได้ถูกสันนิษฐานเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตัวการจากอันตรายที่กำลังใกล้เข้ามาถึงแก่ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน ผู้จัดการไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อผลของความเสียหายที่เกิดขึ้น เว้นแต่ได้กระทำโดยทุจริต หรือการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง⁵⁶

กล่าวโดยสรุป ผู้จัดการต้องรับผิดชอบในการผิดหน้าที่ หรือการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เสมือนกับว่าผู้จัดการนั้นได้มีข้อตกลงหรือสัญญากับตัวการในการกระทำการเช่นนั้น เว้นแต่หากการเข้าจัดการงานของผู้จัดการนั้นมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันใกล้จะถึง อันอาจเกิดความเสียหายแก่ตัวการ แต่ผู้จัดการนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในการผิดหน้าที่หรือการละเลยอย่าง

⁵⁴ *Ibid*, p. 248.

⁵⁵ *Ibid*, p. 252.

⁵⁶ Joseph Ernest de Becker , *supra note* 39, pp.242 - 243.

ใดๆที่เกินไปกว่าการผิดหน้าที่โดยจงใจและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง⁵⁷ ความรับผิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์⁵⁸ และญี่ปุ่น

ข. หากการเข้าจัดการของผู้จัดการขัดแย้งกับความประสงค์ที่แท้จริงหรือที่อาจสันนิษฐานได้ของตัวการ ผู้จัดการต้องรับผิดในความเสียหายอย่างใดอันเกิดจากอุบัติเหตุ⁵⁹ ด้วย⁵⁹

ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์วางหลักความรับผิดของผู้จัดการเพิ่มในกรณีที่ผู้จัดการกระทำการลงโดยขัดต่อความประสงค์อันชัดแจ้งหรือซึ่งอาจสันนิษฐานได้ของตัวการ และความประสงค์นั้นไม่เป็นการขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ผู้จัดการต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้นแม้เป็นเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นจะเกิดขึ้นอยู่เองแม้ปราศจากการกระทำของตน⁶⁰ ความรับผิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์⁶¹ และญี่ปุ่น⁶²

ค. ในกรณีที่ผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือมีความสามารถจำกัด กล่าวคือผู้จัดการที่เป็นผู้ไร้ความสามารถไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนของตนต่อการกระทำผิดหน้าที่ของผู้จัดการ เว้นแต่กรณีที่เป็นการรับผิดเท่าที่เกิดขึ้นโดยการกระทำละเมิดอันเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ⁶³ ความรับผิดในกรณีนี้ปรากฏในประเทศเยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์⁶⁴ และญี่ปุ่น แต่ไม่พบในประเทศฝรั่งเศส

2.2.3 หน้าที่ของตัวการ

ประเทศต่างๆที่ผู้เขียนหยิบยกมาศึกษานั้นได้วางหลักเกณฑ์ด้านหน้าที่ของตัวการในกรณีที่ผู้จัดการเข้าจัดการงานโดยเป็นไปตามความประสงค์ของตัวการหรือตามที่พึง

⁵⁷ Ernest J. Schuster , *supra note* 26, pp. 356-357.

⁵⁸ Eugene Bucher , *supra note* 30.

⁵⁹ Ernest J. Schuster , *supra note* 26, pp. 356-357.

⁶⁰ Eugene Bucher , *supra note* 30.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Joseph Ernest de Becker , *supra note* 32, p.263.

⁶³ Ernest J. Schuster , *supra note* 26, pp. 356-357.

⁶⁴ Simon L. Goren , *supra note* 31, Article 421.

สันนิษฐานได้ของตัวการและสมประโยชน์ของตัวการแล้ว ตัวการที่เป็นเจ้าของกิจการที่ถูกจัดการอย่างดีนั้น ถูกผูกพันตามข้อตกลงที่ได้กระทำโดยผู้จัดการงานนอกสั่ง ซึ่งตัวการต้องจ่ายค่าชดเชยให้ผู้จัดการสำหรับหนี้ทุกประการที่ผู้จัดการได้ก่อขึ้น และใช้เงินคืนแก่ผู้จัดการสำหรับค่าใช้จ่ายในทางที่เป็นประโยชน์และที่จำเป็น

ในประเทศฝรั่งเศส ผู้จัดการจะไม่ได้รับค่าชดเชยเนื่องจากเขาไม่มีสิทธิโดยทั่วไปที่จะได้บำเหน็จค่าจ้าง แต่ในบางกรณีที่เขาต้องเสียเวลาในการดำเนินการก็ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่จะได้รับค่าชดเชยได้ ซึ่งหน้าที่ของตัวการได้เกิดขึ้นเฉพาะเมื่อการยุ่งเกี่ยวแทรกแซงนั้นสมประโยชน์ของตัวการ⁶⁵

ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์นั้น ตัวการต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้จัดการซึ่งผู้จัดการมีสิทธิได้รับการชดใช้และค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว หากผู้จัดการกระทำการนั้นตั้งวิญญูชนจัดการงานของตน แม้ว่าผู้จัดการไม่เคยรู้ถึงผลอันประสงศ์มาก่อน⁶⁶

ตัวการต้องจ่ายเงินคืนให้แก่ผู้จัดการได้ออกเงินไปในภายหลัง ค่าชดเชยที่เพิ่มขึ้นสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องสำหรับค่าทดแทนนั้นรวมถึงเงินเดือนของลูกจ้าง แต่ไม่รวมถึงค่าธรรมเนียมหรือเงินเดือนที่ผู้จัดการนั้นทำเอง⁶⁷

ในประเทศญี่ปุ่นผู้จัดการสามารถเรียกเงินที่ออกไปคืนจากตัวการได้ กล่าวคือตัวการจำต้องใช้เงินคืนแก่ผู้จัดการ การใช้คืนซึ่งผลประโยชน์ที่กล่าวถึงนี้ไม่แต่เพียงเฉพาะเงินทั้งหมดที่ผู้จัดการออกไป แต่รวมถึงแรงงานที่ชดเชยสำหรับการจัดการงานนอกสั่งด้วย

เมื่อผู้จัดการได้ทำสัญญาก่อนนี้กับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการอันจำเป็นสำหรับการจัดการกิจการนั้นภายใต้สถานการณ์ปกติ ตัวการจำต้องใช้เงินคืนให้แก่ผู้จัดการสำหรับค่าใช้จ่ายที่ออกไป และสำหรับการดำเนินการในหน้าที่นั้น⁶⁸

สำหรับในประเทศเยอรมันได้วางหลักการเพิ่มเติมในกรณีที่ผู้จัดการจัดการไปโดยความสำคัญผิดในตัวบุคคลที่เป็นตัวการนั้นว่า ไม่มีผลกระทบถึงสถานะของคู่กรณี บุคคลที่ผู้อื่นดำเนินการแทนยังมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะตัวการ แม้ว่าผู้จัดการเจตนาจะกระทำการเพื่อบุคคล

⁶⁵ Amos and Walton, *supra* note 23, p.194.

⁶⁶ Simon L. Goren, *supra* note 31, Article 422.

⁶⁷ Eugene Bucher, *supra* note 30.

⁶⁸ Joseph Ernest de Becker, *supra* note 32, pp.265-266.

อื่นก็ตาม แต่ถ้าบุคคลใดได้จัดการกิจการแทนบุคคลอื่นโดยเข้าใจไปว่าเป็นกิจการของตน และกระทำในนามตนเอง บุคคลที่มีผู้อื่นดำเนินการแทนนั้นย่อมไม่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะตัวการ⁶⁹

แต่หากในเวลาที่เขาจัดการแทนนั้นไม่ปรากฏว่าตัวแทนจัดการไปโดยประสงค์จะได้รับเงินคืน หรือในกรณีที่บุคคลใดได้เข้าจัดการดูแลรักษาไม่ว่าโดยประการใดเพื่อประโยชน์ของบรรพบุรุษหรือทายาทผู้รับมรดก กรณีนี้ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นกระทำการโดยไม่ประสงค์จะได้รับชดใช้เงินคืน⁷⁰ เป็นข้อยกเว้นที่ปรากฏอยู่ในประเทศเยอรมันเพียงประเทศเดียวเท่านั้น

ดังนั้น ประเทศต่างๆ ได้รับเอาหลักกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่งมาจากกฎหมายโรมัน อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศต่างๆ ได้เห็นถึงความสำคัญและยอมรับกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง และแม้ว่าแต่ละประเทศจะมีบทบัญญัติที่แตกต่างกันออกไปในรายละเอียด แต่บทบัญญัติของแต่ละประเทศยังคงตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานเดียวกันที่ว่าต้องการสนับสนุนให้คนในสังคมมีไมตรีจิตที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

⁶⁹ Ernest J. Schuster ,*supra note* 26, p.356.

⁷⁰ *Ibid.* p.357.